

Pocsubay Sámuel rudabányai bányamester emléklapja 1939-ből

HADOBÁS SÁNDOR

Az 1880-ban indult rudabányai nagyüzemi vasércbányászat szakember-gárdája nagyrészt a *Gömör megyei Dobsináról* származott. A kezdetektől folyamatosan települtek át a borsodi bányásztelepülésre mindaddig, amíg a trianoni határok el nem zárták előlük a szabad mozgás útját. Közéjük tartozott *Pocsubay János* bányamester is, aki 1876-ban született *Dobsinán*, 1910-ben érkezett *Rudabányára*, s itt dolgozott 1939-ben történt nyugalomba vonulásáig. 1952-en hunyt el ugyancsak *Rudabányán*, 76 éves korában. Leszármazottai közül többen ma is a községben élnek.

Pocsubay Sámuel (középen) a rudabányai vasércbánya vezető munkatársai között (1925).

A család jóvoltából néhány évvel ezelőtt került a rudabányai *Borsod-Abauj-Zemplén Megyei Bányászattörténeti Múzeum* (korábban *Érc- és Ásványbányászati Múzeum*) gyűjteményébe, s ma annak állandó kiállításában látható az a különlegesen szép emléklap, amelyet *Pocsabay Sámuel* nyugdíjazásakor kapott az irányítása alá tartozó vasércbányászoktól. (Leltári száma: 2004.173.1. Színes fényképét a hátsó borítón közöljük.) A 62x51 cm-es fehér (de időközben enyhén megsárgult) kartonlapra készített, bányászmotívumokat ábrázoló színes tusrajz és kísérszövege megható példája a bányászok egymás iránti tiszteletének és megbecsülésének. Egyedi volta és művészi értéke miatt feltétlenül érdemes arra, hogy a szélesebb szakmai közvéleménnyel is megismertessük.

A kitűnő állapotban levő emléklap felső és bal oldali részét díszítik a bányász tárgyú ábrázolások, melyek az idők folyamán helyenként kissé megfakultak, de így is tökéletesen kivehetők. A bal felső sarokban fekete alapú körben két oldalról zöld babérkoszorúval övezett bányász-szimbólum (keresztbe helyezett ék és kalapács) látható. Ettől jobbra az emléklap lényegét, mondanivalóját szimbolizáló jelenet kapott helyet: egy bal kezében csákányt tartó munkás kezét fog a fekete díszegyenruhába öltözött, baljával fokosra támaszkodó bányavezetővel. A háttérben, távolabb hármashalmon korona és kettős kereszt, valamint magas kéménnyel jelzett gyárépület tűnik fel. A bányász-szimbólum alatt két szintre osztott függőleges aknában egy-egy szakállas bányász tevékenykedik. A felsőben az ácsolathoz támasztott létrán áll az egyik, miközben jobb kezében tartott sapkájával vidáman integet. Bő bányászíngét csatos derékszíj fogja össze. Az alsóban a másik bányász csákánnyal fejti az előtte levő kőzetet (ércet), kopaszodó feje fedetlen, arca komor. Fölötte az ácsolatra akasztott *Davy-lámpa* vet fényt, a háttérben vágatszelvény körvonala vehető ki. Az akna falát jelölő két faoszlopot középtájon ferdén elhelyezett, szélein behajló mondatszalag fogja át, benne a bányászköszöntés (Jó szerencsét!) olvasható. A jobb oldali oszlop alatt figyelmes szemmel az emléklap alkotójának vezetékneve és keresztnevének kezdőbetűje (*Illés P.*), valamint az 1939-es évszám fedezhető fel. Az egész kompozíciót szecessziós jellegű kusza, mégis gondosan megkomponált szalag veszi körül, amely a bányászjelvény feletti masniból indul ki.

Az üresen hagyott részre a következő, hasábra rendezett, ízlésesen kialakított szöveg került (eredeti helyesírással):

[*Fent középen a gót írásra emlékeztető nagyobb betűkkel:*] Emléklap. [*Díszes iniciálé:*] A [*a mai Arial Narrow nyomtatott betűtípusra emlékeztető folyamatos írással:*] Rimamurány-salgótarjáni Vasmű R.T. / rudabányai vasércbányászata u.n. Andrassy II. / bányauzemrészének munkásai szívük igaz / szeretetével emlékeznek meg, nyugalomba / vonulása alkalmából ez emléklapon is, / mindnyájuk által nagyrabecsült / [*középre kiemelve nagyobb betűkkel*] Pocsabay Sámuel / [*középre kiemelve kisebb betűkkel*] bányamester úrról, / [*a szöveg a korábbihoz hasonló módon folytatódik*] aki több évtizedes példaadó és hűséges / munkásságával nemcsak Társulatának / elismerését, hanem az alája rendelt bá- / nyamunkásságnak őszinte ragaszkodá- / sát és háláját érdemelte ki. Szeretett / Bányamester urunkat a jó Isten tartsa / meg még igen sokáig teljes erőben és / jó egészségben. / [*Alul jobbra és középre igazítva, kisebb betűkkel:*] Jó szerencsét! / A rudabányai vasbányászat / Andrassy II. bányauzemének / munkásai.

Az emléklap ábrázolásai és a korabeli rudabányai vasércstermelés között semmilyen összefüggés nem fedezhető fel, azok a bányászatról a köztudatban élő sztereotípiákat tükrözik. Például a föld alatt dolgozó munkásokat bányamanó-szerűeknek mutatja, a bányatiszt a leginkább ismert szászországi díszruhában látható stb. Ráadásul akkor még csak külszíni fejtés folyt a rudabányai vasércbányában, ezért a biztonsági *Davy-lámpa* használatára sem volt szükség. Díszegyenruhát viszont viseltek az itteni bányászok, amely azonban színén kívül nem sok hasonlóságot mutat az emléklap bányatisztjének öltözetével. A rajzoló tehát valószínűleg „kívülálló” volt, konkrét hely- és szakismeretek híján a megrendelésnek úgy tett eleget, hogy alkalmasint valamilyen régebbi, talán német kiadványból merítette (másolta?) bányászmotívumainak jó részét. Ez azonban semmit sem von le alkotásának értékéből és a megbízók, a rudabányai munkások szándékának nemességéből.

Az *Illés P.* szignójú alkotóról sajnos semmit sem tudunk. Valószínűleg *Budapesten* élt és dolgozott, amire csupán abból következtethetünk, hogy az elkészült művet – az emléklap hátoldalára felragasztott vignetta szerint – fővárosi cég helyezte ízléses üve-

gezett képeretbe. Nem lehetett hivatásos művész (nevét ugyanis hiába kerestük a korabeli forrásokban), talán inkább kiváló rajztudásáról elhíresült mérnök vagy műszaki rajzoló volt a *Rima Rt.* budapesti központjánál, s így kerülhetett kapcsolatba az 1928-tól a nagyvállalat alkalmazottai közé tartozó rudabányaiakkal.

Egyébként a jeles alkalmakról valamilyen különleges relikviával történő megemlékezés gyakori volt a bányászok között nem csak *Rudabányán*, hanem másutt is. Az egyszerű munkások többnyire feliratos fokost, a középvezetők rézből készült, szépen csillogó olaj- vagy karbidlámpát kaptak, a magasabb szintű irányítóknak viszont különleges, egyedi ajándékokkal kedveskedtek, mint amilyennel *Pocsubay Sámuel*t megtisztelték. *Rudabányáról* erre másik példát is említhetünk: amikor *Kállai Géza* 1928-ban tízéves igazgatói jubileumát ünnepelte, a bányaiüzem dolgozói egy 290 cm hosszú, 9,2 cm széles, két végén rojtos nemzeti színű szalaggal lepték meg, melynek közepén aranyhímzéses felirat olvasható („*Szeretett bányaigazgatójunktak, 10 éves jubileumára a munkásai.*”) Ez is szép és hiteles megnyilvánulása volt annak a bányavezetők és egyszerű bányászok közötti harmonikus viszonynak, ami a sokévszázados tradíciók révén elsősorban az ércbányászatra volt jellemző.

Sajnos a bemutatott emléklaphoz hasonló relikviák sorsa többnyire a kallódás, legrosszabb esetben pedig a megsemmisülés. Az idő múltával ugyanis egyre hátrább csúsznak a családi értékrendben, s végül a pincébe, a padlásra vagy a lomtárba kerülnek, ahol lassan elenyésznek. Pedig szakmai dokumentum-jellegük mellett, ahogyan azt esetünkben láthattuk, olykor bizonyos művészi értékkel is bírnak. Figyeljünk hát rájuk, s igyekezzünk minél többet megmenteni az utókor számára!

